

Skyddat elpris kan förvärra problemen

Svenska Dagbladet den 12 augusti 2022

Elmarknaden har drabbats av vad som kan kallas för en perfekt storm. Priserna på gas och kol har ökat dramatiskt på grund av kriget i Ukraina, och detta har drastiskt höjt kostnaderna för elproduktion i Europa. Därtill har kärnkraftverken i Kontinentaleuropa underpresterat ordentligt under krisen. I sommar har endast 50 procent av Frankrikes kärnkraftverk varit tillgängliga. Samtidigt har gamla kärnkraftverk nyligen fasats ut i Sverige och utomlands och nya kärnkraftverk har inte blivit klara i tid. Därtill har elproduktionen i svenska värmekraftverk minskat, delvis på grund av skattehöjningar.

Allt detta har utsatt elmarknaden för en oerhörd press. Elpriserna har gått upp ordentligt, särskilt i Kontinentaleuropa, men även i Sverige. Svenska kraftnät planerar nu för en eventuell fysisk bortkoppling av kunder i vinter.

Flera partier har nyligen lagt förslag som är tänkta att skydda hushållen mot högre elpriser. Moderaterna önskar införa en modell liknande den norska, där staten står för en viss andel av hushållens merkostnader om elpriset överstiger ett visst tröskelvärde. Regeringen funderar på en repris av förra vinterns elprisstöd. Liberalerna förespråkar att sänka energiskatten.

Normalt kan elmarknaden tillgodose konsumenters behov av att säkra sig mot risken för höga spotpriser genom att erbjuda fastpriskontrakt med lång löptid. Men till följd av den stora osäkerheten på elmarknaden, särskilt avseende risken för att Ryssland stryper gasstillförseln till Europa, anser flera elbolag nu att det är för riskfyllt att erbjuda sådana fastpriskontrakt. På grund av detta marknadsmisslyckande, kan det finnas ett skäl för staten att träda in och temporärt erbjuda prisskydd tills marknaden har återgått till mera normala förhållanden.

Det är förståeligt att politiker vill skydda konsumenter mot oskäligt höga priser, men de förslag som nu ligger på bordet riskerar i viktiga delar förvärra problemen på elmarknaden. Höga spotpriser är en signal om resursbrist i elsystemet. Detta betyder i första hand att produktionen behöver öka, men detta är inte möjligt om kapaciteten redan har slagit i taket. Då behöver i stället förbrukningen minska. Men prissignalen till kunderna om att minska förbrukningen försvagas om ersättningarna från staten skyddar hushållen mot de höga spotpriserna. Den minskade efterfrågefleksibiliteten ökar risken för ofrivillig bortkoppling till följd av elbrist. Dessutom kommer den minskade priskänsligheten att öka spotpriset på elbörsen. Högre elpriser gynnar elproducenterna, men drabbar särskilt energiintensiva industrier som inte tycks få sådana stöd som partierna planerar för. På längre sikt försvagas hushållens incitament att investera i energieffektivisering om de förväntar sig även framtida skydd för höga elpriser.

Problemet ovan uppstår till följd av att ersättningen till varje hushåll ska beräknas utifrån hushållets faktiska förbrukning. Om ersättningen till varje hushåll i stället skulle bygga på en schablon över elförbrukningen, skulle ändringar i hushållets faktiska förbrukning prissättas till spotpriset på elbörsen. Givet att hushållet inte redan har ett fastprisavtal. En sådan modell skulle skydda hushållen mot höga priser, men bibehålla den befintliga efterfrågefleksibiliteten.

Ett annat sätt att minska problemen med överförbrukning i situationer med elbrist vore att sänka energiskatten på el under sommarhalvåret då risken för elbrist normalt sett är låg och öka den om vintern. Det bästa vore dock om politikerna fokuserade på åtgärder som på kort sikt kan öka utbudet av el, förbättra överföringen i elnätet och öka efterfrågefleksibiliteten och stärka konsumenternas incitament att energieffektivisera. Naturligtvis är det svårt att göra något drastiskt på kort sikt, men även små förbättringar kan få stor effekt, särskilt lokalt. Moderaterna vill minska skatterna för värmekraftverken och försöka öka dess elproduktion. Det låter som en bra idé. Dessutom bör politikerna överväga att pausa den miljöprövning som inletts av Sveriges vattenkraftverk, och som kan medföra att vattenkraftverk stängs i förtid.

På EU-nivå bör Sverige sätta press på övriga medlemsländer att ta bort eller undvika sådana regleringar som ger hushållen konstgjort låga elpriser vilket försvagar incitamenten att hushålla på elen och som driver upp spotpriset på el inom EU. Vidare bör regeringen verka för att nedläggningen av kärnkraften i Tyskland och på annat håll skjuts upp och för att förbättra integrationen av elmarknaden.

Sammanfattningsvis kan åtgärder som syftar till att skydda hushållen mot höga elpriser, öka risken för elbrist och driva upp elpriserna om åtgärderna inte utformas på rätt sätt. I ett långsiktigt perspektiv är det viktigare att fokusera på åtgärder i Sverige och inom EU som tar tag i de underliggande problemen på energimarknaderna.

Pär Holmberg

Thomas Tangerås